

ximo satisfacias. Hoc si facias, pœnitentia tua vera erit, peccata tua vere destruet tibi que regna cœlorum aperiet, ubi in æternum regnabis. *Amen.*

CONCIO XI.

DE PECCANDI OCCASIONIBUS.

Iste omnis fructus, ut auferatur peccatum (Isaia 27, 9).

Tanta est connexio inter proximam peccandi occasionem, et peccatum ut illa sine isto vix reperitur. Non solum, quia proximæ peccandi occasioni se exponere peccatum est; sed etiam quia qui ei se exponit, ad peccata, ad quæ talis occasio inclinatur, facile declinat. Et ideo Tertullianus eos, qui in proximis peccandi occasionibus versantur, funambulis comparat, et funambulos vocat. Sicut enim funamboli, qui supra distentum funem gradiuntur, si alibi respiciant, si nutent genua, vel si caput vertiginet, in orchestram decidunt et pereunt; ita et qui lascivie, aliisque proximis se exponunt peccandi occasionibus, quasi funambuli, non quidem in terram, sed in peccatum, et deinde in infernum misere ruunt. Quare optimum ad vitanda et destruenda in semetipso peccata medium est peccandi occasionibus non se exponere, et ab iis se subtrahere. Ad quod faciendum ut vos allicere valeam, ista concio erit de proximis peccati occasionibus, seu de illis peccandi occasionibus, quæ vehementer ad peccatum trahunt, vel potius de illis occasionibus, quibus præsentibus, quis peccare solet. *Ave.*

Norunt omnes, santissimum Prophetam David in grave adulterii peccatum infelicitè lapsus esse: notum etiam est omnibus illum pœnitentiam egisse, multisque lacrymis et jejuniis scelus suum expiasset, sed velim ut quisque advertat, quod ut

piissimus ille Rex hoc peccatum in seipso penitus destrueret, utque gravia omnia peccata devitaret, proximis peccandi occasionibus nusquam amplius se exposuerit. Quin contra reliquo vitæ suæ tempore periculosas peccandi occasiones summopere timuerit, eas omnes sedulo fugerit, et eas in occasiones ad bonum allicientes immutaverit. Proximas peccandi occasiones timuit Propheta, et ideo Deum enixe rogabat, ut ab ipso illas amoveret: *viam iniquitatis amove a me (Psal. 118)*. Eas fugit; et ideo ab hominum conversione se elongabat: *Ecce elongavi fugiens*. Eas mutavit, et ideo relictis locis, quæ illi peccandi occasionem præbent, ad solitudinem properabat ubi virtuti sedulo incumbendi occasio nem habebat, et *mansi in solitudine*.

O homo, tu qualiscumque sis, ut peccata in temetipso destruas, utque illa ita abicias, ut in ea amplius non labaris, regium imitare Prophetam, et simul cum illo proximas peccandi occasiones time, fuge, et muta. Ad quod faciendum ut alliciaris, eas timendas, fugiendas, et mutandas jam probabimus. Proxime peccandi occasiones sunt: 1. timendæ: 2. fugiendæ: 3. mutandæ.

I PARS.

Peccandi occasiones sunt timendæ.

Licet timor omnium passionum infima, et ultima sit, laudabile tamen, gloriosum, et necessarium est timere respectu occasionum peccati. Qui enim peccandi occasionibus sese implicare non timet, in gravia peccata facile cadit, qui autem iis se exponere pertimescit, a peccatis cavet, et propria salutè recte consulit; *timendo cavebitur, et cavendo salvus erimus*. Postquam primis parentibus prohibuit Deus, ne de fructu arboris, quæ erat in medio Paradisi, comederent, non statim Evæ suavitè diabolus, ut de fructu vitæ comederet: sed illi prius occasionem de eo comedendi præbuit. Suavitè illi prius

malignus ille spiritus ut arborem hanc, et fructus ejus attente inspiceret, bonitatemque ejus serio perpenderet: *Vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, et pulchrum oculis, aspectuque delectabile* (Gen. 6). Deinde persuasit illi angelus satanæ, ut fructum legeret, manu attricaret, odorem exploraret; *tulit de fructu illius*. Quid ager mulier præsentis et moventis occasione comedendi de fructu vetito? abstinere, an vero comedit? *tulit de fructu illius, et comedit*. Sic homines diaboli ad crimina callide trahit; prima enim fronte enormia non suadet scelera, sed ad peccandi occasionem primo allicit, et deinde ab occasione ad peccatum facillime trahit. Honesto juveni primo suadet, nihil mali, nihilque periculi imminere si in ingenuam puellam oculos injiciat, si perhumaniter illam salutet, si eam iterum iterumque conveniat, si prolixiores sermones crebro cum illa misceat. Tandem ad manum ejus prehensandam, ad figenda amoris oscula; imo et aliquando ad fructum virginitatis ejus auferendum trahit, *tulit de fructu illius*. Ecce quo ducunt peccandi occasiones, quare ut peccatum devites, et ut salvus fias, peccandi occasiones time; *timendo cavebimus, et cavendo salvi erimus*.

Proximas peccandi occasiones maxime timuerunt quamplures viri sanctissimi. Jacob a paterna domo libenter discessit, et in Mesopotamiam peregrinatus est, ut inter se et fratrem suum Esau omnis jurgiorum occasio tolleretur. Isaac a terra, in qua potentissimus et locupletissimus erat, libentissime exulavit, ne qua occasio amaritudinis et discordiæ inter se et regem Abimelech pullularet. Abraham timens, ne inter pastores suos et pastores nepotis sui Lot quedam dissensionis foret occasio, terram in qua habitabat, cum nepote suo dispertere, eique potiores partes cedere voluit. Moyses vir mirabilis in signis et prodigiis, ita peccandi occasionem timuit, ut vitandæ occasionis causa maluerit esse pastor ovium, quam filius adoptivus filiæ Pharaonis, Sanctus Joannes Baptista, licet magnus coram Domino, licet sanctus antequam natus, et licet inter natos mulierum major, ita peccandi occasiones est veritus, ut eas vitandæ causa deserta incolerit. Peccandi occasiones veluti viperas pertime-

scebat sanctus Hieronymus; has et timuerunt viri quique sanctissimi, quorum innumeri in peccati occasione peccare, et perire timentes, in monasteria, in deserta, et in antra se receperunt. Heu! si viri illi sanctissimi tantopere peccandi occasiones timuerunt, cur non pavebis tu, o homo infirmus, et ad peccatum præclivis? Si gigantes illi trepidaverunt, cur non timebis tu, qui pigmeus es? Time occasiones peccati, illis te exponere plurimum time. Nosti domum illam, hunc librum, illiusque personæ conversationem tibi fore peccandi occasiones; in illam domum ingredi, hunc librum legere, et hanc personam alloqui careto. Docuit te experientia, quod quotiescumque cauponam adis, vino te ingurgites; et quod quotiescumque ludis, in blasphemias erumpas, in cauponam ire, et ludere pertimesce. Probe nosti, officium quo fingeris, et beneficium quo frueris, te allicere ad peccandum; illis abrenuntia, ab omni penitus peccandi occasione aufuge, sic solerter declinando a malo salvus fies.

Si quæramus a sancto Cypriano, quid sit proxima peccandi occasio? respondebit pestem esse, et luem clandestinam: *Pestis est, et lues, et clandestina pernicies*. Si Bernardum rogemus ut doceat nos, quid sit occasio proxima? dicet, quod hæc sit *pestis quæ subtiliter intrat, ac mentem occupat, et nisi subito repellatur, allicit et incendit*. Hæc sane pestis est, quæ animam inficit, ad peccatum trahit, et interficit, et hæc peste innumeros, eosque sanctissimos viros occubuisse asserit sanctus Augustinus: *Experto, inquit, crede, coram Deo non mentior, cedros Libani, duces gregum sub hac peste cecidisse reperi, de quorum casu non magis suspicabar, quam Hieronymi, vel Ambrosii*. Heu! si occasio peccandi est pestis exitiosissima, quæ generosissimis ac sanctissimis viris spirituales mortem infert; cur proximæ peccandi occasionei te exponere non pertimesces? Si luem, quæ corpus inficit et toxicat, tantopere times; si in domibus peste infectis habitare metuis; si patrem, filium, vel amicum, quem pestilens virus invasit, invisere formidas, cur non metues peccandi occasionem, a qua, veluti a venenata peste occiditur anima? Hic liber, in quo hæretica,

scurrilia, et impia legere consuevisti, *pestis tibi est*. Hæc domus, in qua toties innocentiam perdidisti, *pestis tibi est*. Ludus alearum, in quo temporis, facultatum, et ipsius animæ jacturam fecisti, *pestis tibi est*. Hæc creatura, quam inordinato nimis amore prosequeris, *pestis tibi est*. Has igitur pestes time, hasque peccandi occasiones plurimum pertimesce.

Proximam peccandi occasionem *impietatis basiliscum* vocat sanctus Gregorius Nazianzenus, quia sicut basiliscus suo visu toxicat, et venena infundit ad necem, ita occasio proxima est basiliscus venena infundens, ad impietatem trahens, ac spirituales animæ mortem inferens. Audimus quandoque dicentes, verum est, quod in proxima sim peccandi occasione, verum est, quod in eadem domo mecum habitet pellex, sed nullum inde mihi peccandi periculum, malle enim mori, quam fodari. O stulte, non præsumas, sed timeas, hæc etenim pellex, basiliscus tibi est, cujus veneno toxicaberis, et ad peccatum allicieris; nec diu potes cum ea morari, quin ad peccatum te trahat. Quia ut ait sanctus Bernardus (Serm 65 in Cant.), *habitare cum femina, et non cognoscere feminam, plus est quam mortuum ad vitam suscitare. Quod minus est, non potes, quod majus est te posse vix credam?* Hanc ergo, et quamlibet proximam peccandi occasionem time, quia quælibet talis occasio est quasi basiliscus; a quo tua occidetur anima, et ad peccatum infallibiliter allicietur.

Notissimum, et certissimum est prolatum hoc a Spiritu sancto oraculum; quod qui periculum amat, in illo perit, *qui amat periculum, peribit in illo* (Eccli. 3, 27). In tanto autem peccandi periculo versatur, qui in proxima peccandi occasione est, et perseverat, ut eum non peccare quasi impossibile sit. Et ideo dicit Spiritus Sanctus: *Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant, aut ambulare super prunas, ut non comburantur plantæ ejus?* (Prov. 6, 27). Quasi dicat: Sicut naturaliter loquendo, fieri nequit ut quis ignem in sinu suo foveat, vel super prunas ambulet, quin comburatur, ita impossibile est, ut quis in proxima peccandi occasione aliquandiu remaneat, quin in peccatum incidat. O pecca-

tor, vis in proxima peccandi occasione perseverare, et non peccare? hoc impossibile est. Vis cum concubina in eadem domo manere, et non peccare? hoc impossibile est. Vis frequenter cauponam adire, ludere, impios libros legere, et hoc faciendo non peccare? Tam arduum opus pertentat perinde ac si maximum vellet operari miraculum qui in vehementi et proxima peccandi occasione aliquandiu manere presumeret et non peccare: *Majus miraculum est inter vehementes occasiones non cadere quam mortuos suscitare* (S. Bern. ibid.). Quare time proximam peccandi occasiones, in quibus evidentissimum et imminentissimum est peccandi, et pereundi periculum, in quo si remaneas infallibiliter peribis; *qui amat periculum, peribit in illo*.

Quamdiu homo in hoc mundo vivit, in magno semper versatur peccandi discrimine, quia ipse infirmus est et ad peccatum pronus. Sed in longe majori est periculo, cum proxima peccandi occasione se exponit: *tum* quia hæc occasiones sunt *fomes peccatorum* (Ambr. 1, 2, *De penit.*, c. 2), ad peccandum fortiter trahentes: *tum* quia in his occasionibus quisque fit debilior, et ad cadendum promptior: *tum* quia diabolus in his occasionibus est adversus homines fortior, eosque facilius ad peccandum allicit, quapropter vix unquam fiet, quod in his occasionibus homo non delinquat. Et ideo proximæ peccandi occasiones sunt timendæ, *ac etiam fugiendæ*.

II PARS.

Peccandi occasiones sunt fugiendæ.

Eximium quemdam vitæ spiritualis magistrum adierunt nonnulli juvenes ab eo petaturi normam pie sancteque vivendi. Quibus expertus senior dixit: scribite. Cumque illi ad describenda salutis documenta se parassent, duo hæc verba scribenda dictavit magister: *occasiones fuge*. Quibus scriptis, ordine inverso easdem dictavit, dicens: *fuge occasiones*. Ac tertio

addidit: *occasiones fuge*. Cumque attoniti juvenes respondissent: O pater, hæc jam scripsimus: eandem semper cantilenam repetiit senex, dicens: *occasiones fuge, fuge occasiones*; ut indicaret, omnes ad vitanda peccata, et ad pie vivendum regulas: ad hanc unicam de fugiendis peccandi occasionibus reduci posse. Hanc peccata vitandi et pie vivendi regulam in veteri lege Deus præclare docuit cum non intra, sed extra castra vitulum immolari præcepit: *ipsum autem vitulum offeret extra castra*. Victimam enim pro peccato, non intra castra et in medio populi, sed extra sibi offerit Deus ordinavit, ut doceret, quod peccator debeat esse *elongatus, non solum a peccato, sed etiam ab occasionibus ejus* (Liranus). In medio populi varie occurrunt peccandi occasiones, quia unus aures sagittat, ut jucunde detractiones audiamus; alius oculum ad lasciviam excitat; linguam movet alter, ut fratribus inferat convicia; iste ventrem ad ingluviem irritat: ille ad usuras et rapinam provocat: totus denique mundus in maligno positus est. Hæc de causa Deus, non in præsentia populi, ubi multe sunt peccandi occasiones, sed extra castra vitulum pro peccato immolari præcepit, ut doceat sollicitè fugiendas peccandi occasiones.

Nazaræis non solum præcepit Deus, ut a vino, et ab omni quod inebriare potest, abstinere, verum et prohibuit eis ne uvas, et quidquid a vite oritur, comederent: *Quidquid ex vinea esse potest ab uva passa usque ad acinum, non comedent* (Num. 6). Quod Nazaræis vinum bibere Deus prohibeat, non est quod miremur, quia, ut ait D. Paulus, in eo est *luxuria*. Sed cur uvas, acinum, et quidquid ex vinea esse potest, comedere vetat? Ratio est, quia si uvas et acinum comedissent, inde sumpsissent occasionem bibendi vinum ac se inebriandi. Quare non solum vinum bibere, sed etiam uvas comedere prohibuit, ut doceret, non solum peccata, sed etiam peccandi occasiones esse fugiendas. Quod et luculenter docuit Christus in Evangelio, ubi habetur, quod cum ad eum quidam juvenis viam salutis petiturus accessisset, dixit ei Salvator: *Sequere me*. Annuiit adolescens; sed facultatem petiti eundi prius in domum, ut mortuum patrem sepeliat. Cui

Christus: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, et annuntia regnum Dei* (Luc. 9, 60). Jure naturali, et divino parentes honorare, iisque obsequi tenemur: cur ergo filium hunc ultima pietatis et charitatis officia defuncto parenti impendere prohibet Christus? Præclare respondet S. Ambrosius, adolescentis illius patrem fuisse infidelem, et ideo non datam filio facultatem sepeliendi patrem, ne, si iret inter infideles, inde occasionem in infidelitatem cadendi sumeret: *Non revocatur ab officio patris filius sed fidelis a perfidi communiune seceratur*.

Videte, quomodo fugiendas peccandi occasiones doceat Christus. Atque hoc idem clarioribus verbis docet, dicens: *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice abs te; expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam* (Matt. 5, 29). Per oculum enim ibi intelligitur res illa tibi charissima, quam veluti oculum diligis; sive res illa sit officium, sive beneficium, sive persona aliqua, quæ tibi proxima est occasio peccandi; hæc enim omnia fugienda, eruenda, et longe projicienda: *Projice abs te*. Adverte quod non dixerit Christus, claudendum solum oculum, sed eruendum, et projiciendum: relinquendum enim hoc officium, ejicienda hæc persona, quantumvis hæc ejectio sit tibi molesta, et fortuna noxia. Projiciendus longe hic oculus: non enim in domo vicina, vel in villa hospitanda est concubina, sed longe et quam longissime, non ad tempus, sed in perpetuum est mittenda. Projiciendus longe peccatum occasiones, fumantes vocat sanctus Petrus Chrysologus: *Occasionem fumantes*. Ancillam habes industriam, fidelem, gnaram, quæ tibi plus quam par est, familiarem se exhibet, ecce *occasionem fumantem*. Apud te venit officiosa mulier, quæ statum versat, quæ domesticis numeribus ultro se immiscet, tibi que blanditur; ecce *occasionem fumantem*. Venit ad te ingenua puella, ut salutis documenta petat; prima conversatio tota spiritualis est, in secunda aspicias illam, aspicit te illa in tertia; de rebus indifferentibus habetur sermo, deinde proluxiora crebro de variis, de vanis, et ali-

quando de malis fiunt colloquia: ecce *occasione[m] fumantem*, et ni caveas, ex illo fumo orietur ignis concupiscentiæ, et lasciviæ. Ipsa enim experientia docet, quod titiones et candelæ fumantes, et ex quibus fumus exit, facile ignescunt; hæc autem occasiones sunt similiter fumantes, quia ex iis facile oritur frædæ concupiscentiæ ignis. Ideo abscedendæ, et fugiendæ hujusmodi occasiones: *Fuge*, inquit Innocentius Papa, *personam suspectam, locum idoneum, tempus aptum, et quidquid est opportunum ad faciendum peccatum. Quia sicut difficile est in igne esse, et non ardere, ita difficile habere opportunitatem peccandi, et non peccare.*

Sicut in militia seculari, occasiones pugnandi fugere turpe, ita in Christi militia occasiones peccandi fugere gloriosum; arsque potissima ad triumphandum de peccato fugere est. Unde S. Hieronymus ait, quod in prælio, quod adversus peccata inuitur, ille vincitur, qui peccandi occasionibus se implicat, ille vero vincit, qui peccandi occasiones fugit: *Fuge, et vicisti.* Hanc regulam servavit et ipse Hieronymus; qui ut peccata vitaret, peccandi occasiones fugit, et hominum conversatione relicta, procul ad eremum confugit. Ex quo ei improperandi ansam sumpsit impiissimus Vigilantius, eum inertem militem vocans, eo quod stationem suam deseruerat, et fugerat. Cui præclare Hieronymus: *Fugio ut te non audiam, ut tuo furore non movear, ut tua bella non patiar, ne me capiat oculus meretricis. Respondebis, hoc non est pugnare, sed fugere. Fateor imbecillitatem meam; nolo spe pugnare victoriæ ne perdam aliquando victoriam.* Fugiebat S. Hieronymus, ut Vigilantii non audiret doctrinam, quæ pestilens erat, ut mores ejus, qui scandalosi erant, non videret; ut a furore illius, qui ferinus erat ad iracundiam non moveretur; ut a conspectu et consortio mulierum ad luxuriam non traheretur; fugiebat tandem peccandi occasiones, ne aliquando vinceretur, vel potius eas fugiebat, ut vinceret: *Fuge, et vicisti.*

Speciosum et integerrimum adolescentem Joseph deperire intendebat impudentissima Putipharis uxor; eum ad adulterium vehementer sollicitabat, apprehensaque lacinia vestimenti ejus, dice-

bat ei: *Dormi mecum.* Quid faciat innocens et pudicus Joseph? Manebit ne in peccandi occasione, nequaquam, sed *relicto in manu ejus pallio, fugit, et egressus est foras.* Fugit Joseph; et si non fugisset, haud dubie victus fuisset: fugit Joseph, et ut ait S. Basilius Seleuciensis, *fuga usus est pro armis.* Hæc sunt arma, quibus triumphavit; et hæc sunt arma, quibus de diabolo et de peccato quisque facile triumphabit. Projice tabulas fusorias et taxillos; prohibitos libros combure, procul pelle concubinam, iniquos contractus absconde, ac omnes peccandi occasiones fuge, et de peccatis triumphabis: *In occasione peccandi apprehende fugam, si vis invenire victoriam.* (S. Aug.). Cum Christus, sancto succensus zelo, nummularios o templo ejecit, columbas etiam eadem templum auferri jussit: *Auferte ista hinc.* Satis videbatur ejectos esse e templo profanos mercatores, ac in templo servandæ videbantur oves, et columbæ, utpote quæ sacrificiis inservire poterant: cur ergo Christus eas extra templum auferri imperat? Respondet Cardinalis Tolletus hoc ita factum, ne mercatores inde occasionem ad templum redeundi, et in eo nundinandi sumerent: *Ne redeundi relicta videretur occasio; tunc enim malo subvenit profecte, quando etiam mali occasio amputatur.* O peccator, conscientia tuæ sufficienter providisse credis, modo peccata tua foras ejeceris, et confessorio declaraveris: sed si concubinam non expellas; si picturas et libros ad venerea allicientes non abjicias; si a colloquio cum tali, et tali persona non desistas; si tandem proximas omnes peccandi occasiones, quantum in te est, non abscondas et fugias, tuæ sufficienter non providisti conscientia, peccata tua non delevisi; inanisque, et nulla est tua poenitentia; quia absolutionis est incapax, qui in proxima ad gravia peccata occasione voluntarie perseverat.

De hoc nullus est dubitandi locus: et ideo docent Casuiste, non absolvendos eos, qui proximam peccandi occasionem tollere et fugere neglexerint. Quæ doctrina sumitur ex sacro Canone, cap. *Legatus* 24, q. 2, ubi Gelasius Papa admonet Faustum, *absolvendos non esse, qui in errore, et occasione peccandi sua culpa immersi sunt.* Ratio est, quia qui in

peccandi occasione manere vult, peccare etiam vult. Ut enim ait Doctor Angelicus: *Qui vult causam ex qua necessario, vel regulariter sequitur effectus, cupit virtualiter effectum.* Quare cum proxima peccandi occasio sit causa, ex qua sequi solet, et regulariter sequitur peccatum, qui vult remanere in occasione peccati, censetur velle peccare, et in peccatum cadere. Et ideo est incapax absolutionis; non enim valet, nec valere potest absolutio, nisi quis velit non amplius peccare, et a peccato abstinere. Ergo proximas omnes peccandi occasiones sedulo fugite, ut peccatum in vobis destruat, utque conscientiae vestrae consulatis. Non modo tamen peccandi occasiones timendae sunt, et fugiendae, *verum etiam in virtutis occasiones mutandae.*

III PARS.

Peccandi occasiones sunt mutandae.

Cum in regia sua deambularet David, longe vidit Bethsabee, Uriae uxorem, lavantem se: *Vidit mulierem lavantem se super solarium* (2, Reg. 11). Vidit, concupivit, foedo eam vitavit adulterio, ac Uriam virum ejus trucidari curavit. Heu! si David, qui rex erat sanctissimus, et vir secundum cor Dei, occasione illius mulieris, quam quasi fortuito videt, turpissimum adulterium, et iniquum perpetrat homicidium: credisne tu, o homo peccator et infirmus, quod in mediis occasionibus, et periculis consistere poteris? *David*, inquit Augustinus, *in mille passibus mulierem vidit, et statim homicidium fecit, et adulterium: et aliqui in aliena domo cum extraneis mulieribus putant se castitatis obtinere triumphum?* Falluntur qui hoc credunt. Et ut ait S. Gregorius Papa: Si David ob inopinatam peccandi occasionem cecidit, nullus praesumere, sed quisque proximas peccandi occasiones fugere debet. *Fugienda, et cavenda est occasio.* Fugiendae quidem, et timendae peccandi occasiones, sed sunt

etiam in occasiones virtutis et pietatis immutandae. Quod et exemplo suo docet nos David; ipse etenim a peccato surrexit, poenitentiam egit, et quae illi occasiones peccandi fuerant, in virtutum occasiones generose mutavit. Peccavit Propheta, quia mulierem vidit, oculi ejus ei peccandi occasio fuerunt, mutavit autem ille hanc peccandi occasionem in occasionem virtutis: quia oculos, qui ei occasio peccandi fuerant, in fontes lacrymarum convertit: *Exitus aquarum*, inquit, *deduxerunt oculi mei, quia non custodierant legem tuam* (Psalm. 118). Oculi ad peccandum usus erat, et oculis ad flendum, ad sua crimina lavanda, et ad Deo satisfaciendum utitur: *Quia peccavit oculis et oculorum concupiscentia*, inquit Genebrardus, *per oculos satisfecit, copiose lacrymando.* O homo peccator, si David secutus es errantem, eum sequere poenitentem. Tanta eius fuit poenitentia, ut non solum peccata per poenitentiam expiaverit, verum et peccandi occasiones in occasiones virtutum mutaverit: vide et tu, quibus occasionibus ad peccatum ductus sis, easque in virtutum occasiones immuta. Si oculi tui tibi peccandi occasionem praebuerint, quia illicita, plusquam par est, conspexerunt, iis ad flendum, et ad abluendas criminum maculas utere. Si lingua peccaveris, quia in murmura, in detractiones, et in blasphemias erupit, fac ut imposterum haec tota et totaliter Dei et proximi laudibus proferendis consecratur. Si manibus ad aliena rapienda usus sis, eas ad sua cuique restituenda et ad facultates pauperibus erogandas assume. Quae tandem tibi peccandi occasiones fuerunt, in virtutis et pietatis occasiones immuta. Magdalena peccata ita nota erant et gravia, ut *mulier in civitate peccatrix* appellaretur, quasi ipsa sola in civitate peccatrix esset. Mulier autem illa ex peccatrice facta est poenitens, tantaque ejus extitit poenitentia ut non solum civitatem, inquam hominum conversationem unguenta pretiosa, et alia quae ipsi peccandi occasionem, praebuerant, totaliter reliquerit, verum et ea, quae ei peccandi occasiones fuerant, in virtutum occasiones converterit, et immutavit: *Concertit numerum vitiorum ad numerum virtutum* (Chrysol.). Civitas quam incolebat, domus in qua habitabat, personae quarum consortio se immi-

scebat, oculi quibus amoris jacula vibrabat, capilli quibus hominum corda vinciebat, et unguenta quibus proprium corpus ungebat, ei peccandi occasiones fuerant: sed ipsa hæc omnia in occasiones, et instrumenta virtutum mutavit. A civitate enim in solitudinem, et a domo in antrum migravit: hominum societati valedixit, ut Angelorum conversatione frueretur: oculis ad fundendas penitentiae lacrymas; unguentis pretiosis ad unguendos Christi pedes, et capillis ad eos abstergendos usa est: omnes denique peccandi occasiones, omniaque vitiorum instrumenta in occasiones et instrumenta virtutum mutavit. O peccator, disce ab hac muliere, vite, et occasionum mutationem. Nosti, te in aliqua domo pluries peccasse, ne amplius in eam intres; sed ad sacra crebro templa te confer, ubi plures virtutum occasiones reperies. Probe scis, te cum malis malum exitisse; te imposteram conjunge bonis, qui verbis et exemplis ad pietatem sectandam te excitabunt. Si oculi, capilli, lingua, et libri profani tibi peccandi occasiones, et incentiva extiterunt; hæc et alia omnia, quæ tibi peccandi occasionem præbuerunt, in virtutum occasiones immuta.

Jacobus eremita sanctitate celebris, et miraculis famosus, daemonibus erat terribilis, quos ab hominum corporibus expellere solitus erat. Cum autem quodam mane et cubiculo egrediens, mulierem demonium habentem, in atrio solam invenisset, eam quidem a tartareo hospite liberavit. Sed quia ibi solus cum sola inventus est, hac occasione allectus, in unum et alterum gravissimum incidit peccatum: primo enim pudorem et deinde vitam huic mulieri abstulit. O portentosum tanti viri casum: quo discere debent personæ, etiam sanctissima, trepidare, et peccandi occasiones fugere. Sed docet nos etiam hic eremi cultor peccandi occasiones mutare; ille etenim qui infeliciter cecidit, a peccato surrexit, et occasiones peccati in occasiones virtutis feliciter mutavit. Advertit hic eremi incola, frequentiam populorum qui ad ipsum veniebant, ut sanarentur a languoribus suis, ei occasionem peccandi præbuisse: quare ab hoc in alium locum migravit, ubi in sepulchro annis septem ignotus latitavit: ibi amare flevit: ibi solis herbarum radicibus

vicitavit, ibique ita portentosam penitentiam egit, ut sanctissime obierit, et Sanctorum fastis adscribi meruerit. Ecce mirabile exemplum, quo ad immutandas pravas peccandi occasiones quisque excitari debet. Cum peccatori in proxima peccandi occasione viventi dicimus: fuge occasiones, peccandi occasiones in occasiones virtutum converte: respondet plerumque: non possum hanc vitare, et mutare occasionem, quia inde hoc vel illud damnum timeo. O stulte, levissimum hujus mundi times damnum, et gravissimum æternæ damnationis damnum non times? Scito, quod quamdiu in peccandi occasione moraris, inferni periculis circumdaris: *Pericula inferni circumdederunt me*. Hæc fuge pericula, has peccandi occasiones devita, ac prudenti obtempera Confessario, qui te ad vitandas et mutandas peccandi occasiones hortatur. Non jubet, ut in desertis habites sicut Jacobus ille eremita: non te condemnat ad latitandum septem annis intra sepulchrum: non imperat, ut amaras solummodo herbarum radices comedas. Vult tantum ut hanc et illam peccandi occasionem in occasionem virtutis convertas; a te solum exigit, ut ablegatis profanis quibusque libris, sacros volvas codices, aliorumque sanctorum librorum lectioni incumbas: a te petit, ut hujus et illius personæ conversatione relicta, cum illis verseris personis, quæ pietatem tibi inspirent; a te postulat, ut in hanc domum, in qua toties peccasti, non amplius ingrediaris; sed loca sacra, Deum deprecaturus, frequenter adeas. Audi hunc salutis tuæ magistrum; audi, et inclina cor tuum ad ei prompte obediendum. Nullas adducas rationes ad excusandas excusationes in peccatis; sed tibimetipso dic: salus mea agitur: quare ut salvus fiam, peccandi occasiones imposterum timebo, sollicitè fugiam, et in occasiones virtutum mutabo. Hoc dic in corde tuo: hoc firmiter statue: hoc fideliter executioni manda, et vitam æternam obtinebis. Amen.

CONCIO XII.

DE TEMPORE.

Iste omnis fructus, ut auferatur peccatum (Isaia 27).

Ita abstrusa et recondita est temporis natura, ut ad eam explicandam nobilissimi et subtilissimi quique auctores plurimum desudarint. Illius essentiam perfecte intellexisse, et mirabiliter explanasse credunt pictores, cum illud delineant, modo ut parentem crudelem, qui foetus suos devorat, modo ut adolescentem vegetum et robustum, qui supra caput sphaeram et sub pedibus rotam mobilem gerit. Poetae, quibus omnia licent, tempus dicunt esse quasi praeclearam quamdam stellam, qua motu continuo et circulari indesinenter supra mundi sphaeram gyrat; aut quasi basiliscum qui caudam suam continue rodit. Inter philosophos Pitagoras tempus esse mundi animam arbitratus est: esse ipsum caelum senserunt alii: esse caelorum motum dixerunt multi: et plerique esse mensuram et numerum motus hinc temporibus docent. Sed Doctorum Aquila, et ingeniorum Phœnix Augustinus suam hac in parte ingenue fatetur ignorantiam, dicens, se scire aliquo modo quid sit tempus; non tamen ita perfecte, ut aliis naturam ejus explicare valeat: *Quid est tempus, si nemo a me quaerat, scio; si quaerenti explicare velim, nescio.* Licet autem nos lateat temporis natura: scimus tamen, quod bonus temporis usus sit medium ad destruenda peccata, et ad bona opera facienda aptissimum. Quare de bono temporis usu ista erit concio. *Ave.*

Quomodo tempus expendant plerique hominum, optime describit Seneca (Ep. ad Luc.), dicens, quod illud terant alii nihil agendo, alii aliud agendo, et alii male agendo: *Magna vitae pars elabitur male agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus.* Tempus parvipendunt, qui nihil agendo, et otiose vivendo illud labi sinunt: tempore bene uti negligunt, qui aliud agendo, quam quod sui status et officii ratio postu-

lat, illud impendunt: tempus tandem nequiter transigunt, qui male agendo, ac pravis operibus incumbendo misere vivunt. Ast contemnendum, negligendum, et nequiter trasingendum non est tempus: non contemnendum, sed magnopere aestimandum: non negligendum, sed bene expendendum: non nequiter transigendum, sed sollicitè reparandum. Tempus est 1. Aestimandum: 2. Bene expendendum: 3. Reparandum. Ecce quomodo tempore nobis a Deo concesso uti debeamus.

I PARS.

Tempus est aestimandum.

Tempus plerique mortalium parvipendunt, et pro nihilo habent: *Nemo aestimat tempus; imo pene nullum pretium ejus* (Senec., *de brev. vit.*, c. 1). Illud ita parvi faciebat Domitianus imperator, ut singulis diebus aliquot horas musicis acuto stylo configendis insumeret: Hartabus Hyrcaniae rex talpis capiendis crebro operam dabat: rex Macedoniae Eropus laternis conficiendis totus erat: Byas rex Lydiae filoranas saepissime colligabat: Valentinianus imperator ita picturae et caelaturae addictus erat, ut indesinenter iis vacaret. Ridebit qui hæc audiet, illosque imperatores et reges tempus parvipendisse facile judicabit. At non multo magis illud hodie aestimant innumeri, qui illud vel otiose terunt, vel vanis, ridiculis, et sæpe malis occupationibus totaliter se dedunt. Vidi et audivi, qui ad conficiendum poema de passere cicurando multum temporis insumperat: in describendo equo, cane, fele, vel culice, elaborato opere desudant multi: aniles fabulas summo studio componunt et addiscunt aliqui: alii in explicanda perisclidae multas horas insumunt: singulis horis ad crystallum, quasi ad idolum suum, accedunt alii: aliorum ut ait D. Hieronymus (Ep. ad Demetr.), tota cura est *polire faciem purpurisso, et cerussa ora depingere; ornare crinem, et alienis capillis turritum verticem struere.* Et quod pejus est, iniquis confa-

bulationibus tempus sæpe perdunt multi; illud tesseris, vel luseris cartis vendendis dilapidant alii, et alii maximam vitæ partem inter epulas et libidines, inter pocula et scorta absumunt. Præfati omnes, parvi et quasi nihili faciunt tempus, quod quidem non contemnendum, sed pluris æstimandum est: *Nemo nostrum pravi æstimet tempus* (S. Bern., *de custod. man. ling. et cord.*). Illud ita æstimabat Seneca, ut ejus jacturam in aliis videre non posset, quin et ipse fleret. Tanti illud faciebat D. Augustinus, ut nunquam litigare, et temporalia potius quam tempus perdere suaderet: *Perde nummos ut emas tibi quietem, id est tempus vacandi Deo*. Sanctus Paulus tanti valoris tempus esse censet, ut eos stultos vocet, qui illud emere et redimere non conantur: *Non quasi insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus* (Eph. 5, 6). Et, ut alios taceam, illud ita æstimavit hominum sapientissimus, ut ad aliud sollicite conservandum hortetur: *Conserva tempus*. Nec mirum, si hi et alii quique viri sapientes tempus pluris fecerint; cum eo nihil pretiosius sit: *Tempore nihil pretiosius*.

Argentum, aurum, margaritas, uniones, et alia hujusmodi, tamquam pretiosissima summpere æstimant homines: sed his longe pretiosius est tempus; quia modico tempore quisque veniam, gratiam, et gloriam mereri potest. O quam pretiosa esset illa margarita, qua terrenum aliquod regnum emere posses! Quam vero pretiosius est tempus, quo, quantumvis brevissimo, Dei gratiam, ac celeste regnum lucrari potes! *Vide, peccator, temporis pretiositatem; quia modico tempore potest homo lucrari veniam, gratiam et gloriam* (S. Bern., serm. 4. post. Do. I. Quadr.). Ita pretiosum est tempus, ut toto mundi auro, omnibus mari unionibus, cunctis regum opibus, ac tandem nullo pretio, vel minimo temporis spatium emi possit. Tempus emere, seu vitæ tempus prorogare maxime optabat Ludovicus undecimus Gallie rex, qui in extremis constitutus singulis diebus modico suo quingentos auros dabat, ut vitæ tempus protraheret; sed nec his aureis, nec toto regis ærario aliqua vitæ momenta emi poterant.

Nec potuit pretio vel breve tempus emi.

Aliquo pretio emi possent Ægypti Piramides, Caesarum Mausolea, regum Palatia, coronæ Imperatorum, ac etiam omnia mundi regna: sed ita pretiosum est tempus, ut unicum ejus momentum nullo pretio emi possit. *Quem mihi dabis*, inquit Seneca. *qui aliquod pretium tempori ponat?* Nullus talis inveniri potest, quia tempus est supra omne pretium, nec quovis pretio emi potest. Dic, si vales, quanti valeat Deus? estne aliquod pretium ejus? ane dicere potes Deum tanti, vel tanti esse pretii? non equidem: quia Deus est supra omne pretium, nec satis æstimari potest. Quod autem de Deo dicis, hoc et de tempore dic; quia, ut ait Sanctus Bernardus, tempus tantum valet, quantum ipse Deus: *Tempus tantum valet, quantum Deus, quippe in tempore bene consumpto comparatur Deus*. O quam pretiosum est tempus! O quam ab hominibus æstimari deberet! Illud certe æstimarent, si nossent pretium ejus; sed quamdiu in hoc mundo vivimus, quanti valoris sit tempus, non concipimus: *Quis mente assequatur, ut pretiosum est tempus, aut quis lingua charitatem ejus explicet? norunt qui amiserunt*. In hoc mundo ignoramus temporis pretium: nos latet, quanti valeat, sed, inquit S. Laurentius Justinianus, hoc damnatos non latet; hi qui tempus salutis perdidierunt, probe norunt pretium ejus: *norunt, qui amiserunt*. Quis conjectari queat, quanti faciant tempus damnati? Ait ipse Justinianus, quod illud ita æstimant, ut grato animo erogarent opes, honores, delicias, ac quidquid est voluptatis pro una horula; nam exiguo illo tempore possent iram et furorẽ diviniæ justitiæ sedare. Angelos oxilarare, flammis æternis se eripere, et celeste regnum adipisci. Si Deus ad Tartari fores mercatorem statueret, cum potestate vendendi tempus, quantum placerit; quam care putatis vel unam horulam emerent damnati? Interrogemus avarum illum, qui induebatur purpura et bysso, et qui epulabatur quotidie splendide, petamus ab hoc inhumano divite, qui nec ipsas e mensa cadentes micæ Lazaro pauperi dare volebat; petamus, inquam, a famoso illo damnato, qui sepultus est in inferno, quanti faciat tempus? quantum daret pro una hora, vel etiam pro uno temporis momento, quo penitentiam agere posset?

Daret sane totum mundum si haberet, daret mille mundos, millenas ultra sustineret mortes, et dirissima quævis tormenta mente hilariter per milliones annorum pateretur, ut aliqua ad penitentium temporis momenta emeret. Quid daret impius Herodes, qui tot innocentium sanguinem judicavit? Quid infensissimus ille Christi inimicus? Non solum Judææ regnum, verum et totum terrarum orbem, ac centum mille mundos, si sui juris essent, libenter traderet. Et tu, o Juda proditor, qui osculo Magistrum et Dominum tradidisti, daresne crumenam hanc, in qua denarios recondidisti, quos in pretium Sanguinis Christi accepisti? Daret et propria viscera. Quid tot Cæsares, tot reges, tot magnates, tot doctores, qui in mediis ignibus cremantur flentes veluti pueri? Quid tandem Arius, Macedonius, Nestorius, Luther, Calvinus, alique Heresiarchæ et peccatores pro uno temporis quadrante dare vellent? Darent certe montes aureos, si haberent, vellentque ad obtinendam unam temporis horam, mille dira supplicia, mille mortes, et continuas in mille milliones annorum pœnas subire. Ecce quomodo norint et æstimant tempus hi damnati, qui penitendi tempus misere perdiderunt? *norunt qui amiserunt.*

At non soli homines damnati, sed etiam dæmones norunt quanti valeat tempus, isti dum in via essent, aliqua temporis momenta, quæ eis ad merendum a Deo data erant, infelicitate perdiderunt, ac proinde ejus valorem scire debent, *norunt qui amiserunt*; dicat ergo jam Lucifer, dicat Beelzebub, dicant tartarei omnes spiritus, quanti faciant tempus, quantumque darent, si pretiosa hæc momenta jam emere possent? Unus respondebit pro omnibus, ille qui in corpore obsessæ abjuratus dixit: *Si Deus post diem judicii vellet mihi punctum temporis concedere ad promerendum cœlum, plus ego solus pro eo facerem quam omnes homines simul* (P. Barri. solitud. 2, 56). Ille, et omnes dæmones tanti faciunt tempus, ut eorum quilibet ob obtinenda aliqua temporis momenta plus pro Deo faceret, quam Herodes, quam Antiochus, quam omnes imperatores, et omnes homines damnati.

Attendite, et videte, quam magna res sit tempus, quod a

Deo ad merendum nobis datur. Quodlibet temporis momentum res pretiosissima est, quia in quolibet momento veniam, gratiam, et æternam gloriam mereri possumus. Tantum est temporis pretium, ut nullo pretio emi possit, illud magni fecerunt viri quique sapientissimi; illud summe æstimant omnes damnati, illudque quam maxime æstimare debent omnes, quia nihil eo pretiosius. Sed heu! nil minus a peccatoribus æstimatur: *Nihil pretiosius tempore: sed heu! nihil hodie vilius æstimatur.* O miseri peccatores, tunc tempus æstimabitis, cum in inferno latebitis. Tunc dicetis, oh si daret mihi Deus unum ex iis annis, aut ex iis mensibus, quos tam inaniter, tamque turpiter expendi! Si ad propria per aliquas hebdomadas redire liceret, tanti facerem singula temporis momenta, ut omnia et singula fiendo, orando, aliisque bonis operibus vacando sollicite expendere. O miser, fac nunc quod agere optares, si in inferno esses; æstima tempus, quod pretiosissimum est; *ac illud etiam recte et debite expendite.*

II PARS.

Tempus est bene expendendum.

Recens et ingeniosus quidam Poeta, ut manifestaret quomodo plerique mortalium tempus expendant, solem mirabiliter splendens in quadriga induxit, quam duodecim horæ sub Nympharum specie trahebant; horæ autem aliæ maxime, minoris aliæ, et aliæ minime stature erant (Stengelius in labyrintho, c. 13). Quam diversitatem cum obviis Mercurius adnotasset, singulas rogavit, ut quanam essent, explicarent? Quæ maxime stature videbantur, responderunt, se horas esse otii, somni, ludorum, comessionum, ac variarum recreationum; quæ minoris stature, dixerunt, se horas esse temporalium negotiorum; quæ tandem minime stature erant, ingenue confesse sunt, se orationis et meditationis horas esse. Quæ nova adinventione indicavit vates, homines proximas horas, seu

multum temporis turpi otio, inerti somno, ac vanis, malisque recreationibus; *parum* negotiis temporalibus; et *tantillum* orationi, ac rebus quæ Deum spectant, insumere. Præclarum quidem adinventum, sed satis inutile, quippe quia plusquam satis notum est, omnes fere homines minimam temporis partem recte expendere. Si enim quisque mente revolvat, quot a tempore quo usu rationis pollet, horas ludo, quot inani studio, quot somno, quot vanis et malis occupationibus, quotve Deo, animæ et pietatis exercitiis insumserit: parvæ stature esse horas, seu paucissimum esse tempus, quod recte et debite expendit, facile judicabit.

At magnæ et prolixæ nimis esse debent orationis piorumque exercitiorum horæ: vel, ut congruentius loquar, omnes horas, omneque tempus ita perfecte expendere quisque debet, ut toto vite tempore, Dei salutisque suæ negotiis et bonis operibus sedulo incumbat; *Dum tempus habemus*, inquit D. Paulus, *operemur bonum*. Quantum in hoc mundo vivimus, apud Deum mereri possumus, sed postquam quis exalavit animam, nullum est ei amplius tempus, quo possit expiare scelera, Dei placare justitiam, iram mitigare, angere gratiam, gloriam mereri. Jam est tempus, quando unico cordis gemitu, oris planctu, oculorum stillicidio, vel manus bono opere cœlestem coronam, ac æternam beatitudinem mereri possumus, sed post mortem nullum tale erit tempus, *tempus non erit amplius*, quare *dum tempus habemus, operemur bonum*, et omnia temporis momenta salutis nostræ negotio insumamus.

Si *beatis* in hunc mundum redire liceret, dareturque illis tempus bene faciendi, et merendi, quam sollicitè illud impenderent! quam sedulo virtutum omnium exercitiis incumbere! quam suaves eis essent equales, ignes, bestia, omnisque generis afflictiones, ut Deo placere, altioresque Empyreï sedes assequi valerent! *Si fidelibus*, qui in Purgatorio cruciantur facultatem ad statum viatorum veniendi Deus concederet, quid non darent, quid non facerent, quid non sustinerent, ut expiatrix se ponis eriperent, utque ad paratos sibi Paradisi thronos cito eveherentur? *Si damnatis* daretur spatium penitentia, illisque

venia daretur in hunc mundum redeundi, *per altaria quam festinanter currerent, et ibi flexis genibus, vel certe toto corpore in terram prostrato, tandiu suspirarent, plorarent et orarent, donec plenissimam peccatorum veniam a Deo assequerentur* (S. Bern., de inter. domo, c. 6). Sed nec beatis, nec animabus Purgatorii, nec damnatis tempus merendi datur; hoc tempus non illis, sed nobis a Deo gratis conceditur, expectatque Deus, ut eo bene utamur, ideo *dum tempus habemus, operemur bonum*.

Salutari monito homines ad bene faciendum stimulat Spiritus Sanctus, dicens, *quodcumque facere potest manus tua, instanter operare*, sed, ut explicat Hugo Cardinalis, quodcumque bonum potest facere manus tua, *instanter* operare, id est, celeriter, continue, ferventer, perseveranter. *Celeriter*, propter brevitatē temporis hujus vite, quod citissime transit, venitque nox quando nemo potest operari. *Continue*, quia interpolatio otii mentis robor enervat. *Ferventer*, quia mollities in opere dissipatio illius est. *Perseveranter*, quia sola perseverantia coronatur. Ecce quomodo quisque instanter in hoc mundo operari debeat. Cur autem oportet sic instanter operari? rationem adducit Spiritus Sanctus, subjungens: *quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas*. In inferno, ut exponit præfatus Cardinalis, *non est opus*, seu tempus operandi meritorie: ibi etiam *non est ratio*, quia nullam habent damnati rationem excusationis, cur tempus in hoc mundo debite non expenderint. Ibi tandem non est *scientia, nec sapientia*, quæ doceat illos modum, quo bene operari, ac Deo placere possint. Itaque, o homo peccator, cum apud inferos, quo tu nequiter vivendo properas, nil tale reperiat, omni vite tue tempore bonis operibus incumbere, et *quodcumque facere potest manus tua, instanter operare*.

Cum terribili tubæ sonitu homines ad judicium vocabit Angelus Domini, non aliquos dumtaxat, sed *omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum* (2, Cor. 10). Coram Christo, æquissimo iudice, reges et populi,

nobiles et rustici, peccatores et iusti, ac omnes penitus homines apparebunt: *omnes nos manifestari oportet*. Cur omnes tunc coram illo apparebunt? Non ut fletibus Deum iratum placare valeant, non ut penitentiae operibus incubant, non ut amoris divini actibus ad cœlum ingredi mereantur; sed ut referat unusquisque, prout in hoc mundo gessit, *sive bonum, sive malum*. In hoc mundo Dei præceptis obtemperasti, penitentiam egisti, ac bonis operibus indesinenter vacasti? æternam mercedem recipies. In hoc mundo bene operari neglexisti, pravas inclinationes fovisti, peccata peccatis addidisti, nec penitentiam egisti? æternis suppliciis addideris, recipiesque prout gessisti in corpore tuo: *satage propterea toto vitæ tuæ tempore bonis operibus incumbere; et quodcumque facere potest manus tua, instanter operare*.

Hujus vitæ tempus dat cuique Deus, non ut turpibus se dedat vitiiis; virum ut per pia opera æternam beatitudinem mereatur. Sempiternam cuique proponit Deus mercedem; per bona tamen opera assequendam: *Regnum Dei non dabitur otiosis, sed in servitio Dei studiosis; regnum Dei non dabitur vagantibus, sed pro servitio Dei laborantibus* (S. Bern., *de modo bene vivendi*, c. 15). In die iudicii dabit Deus mercedem, non desidibus, qui turpi otio indulerunt; nec impiis, qui operati sunt iniquitatem; sed iustis, qui in vinea ejus fideliter laborarunt, tunc dicit: *voca operarios, et redde illis mercedem*. Cave igitur ne tempus inaniter perdas, nec nequirer expendas; sed toto vitæ tuæ tempore bonis operibus incumbere, *et quodcumque facere potest manus tua, instanter operare*. Ipsa docet experientia, quod quale est semen, tales sunt fructus qui ex eo proveniunt: seminasti triticum? triticum colliges: seminasti zizania? zizania metes. Quod etiam verum est de semine mystico operum nostrorum; *nam quæ seminaverit homo, hæc et metet* (ad Gal. 6, 8). Seminas in hoc mundo lilia et vitia? in alio metes pœnas et supplicia: seminas virtutes et bona opera; metes beatitudinem et æterna gaudia: *Quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem, qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet*

vitam æternam. Quid ergo faciemus? seminabimus ne zizania iniquitatis? nequaquam, quia meteremus supplicia æterna. Imo vero ut subdit D. Paulus, toto vitæ nostræ tempore seminare conabimur bona opera, ut æternam felicitatem aliquando metamus: *bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus* (Ibid.).

Perhelle ait S. Gregorius Nazianzenus: *vita nostra est quasi mercatus, cujus dies cum abierit, tempus amplius non erit emendi*. Certi dies mercatibus et mundanis ubique præfixi sunt, ita ut his et non aliis diebus habeantur: dies autem præfixi mercatui, quo cœlum emere possumus, est vitæ nostræ tempus; ita quod si hæc dies abierit, actum sit de cœlestibus mercibus emendis, nullique cœlum mercari et emere ultra concedatur: *cujus dies cum abierit, tempus amplius non erit emendi*. Quare toto vitæ suæ tempore sollicite quisque laborare debet, ut bonis operibus cœlum sibi emat. Quid quaeso de eo mercatore dicas, qui cum certo sciat, se unica nudinarum die posse centum mille aureos lucrari ac prævideat, se toto vitæ tempore similem lucrandi occasionem non habiturum, hanc tamen diem ridendo et jocando male conterat? Hunc certe imprudentem et insipientem quisque censbit: si enim saperet, hac die a summo mane usque ad noctem tam quæstuosæ negotiationi vacaret, totusque lucro incumberet. Fratres carissimi, *mercatus est vitæ nostra*; hæc est dies in qua non aliquos solum aureos, sed totum cœlorum regnum facili negotio comparare possumus; si autem dies hæc nudinaria transierit, illud emendi nulla facultas supererit: *cujus dies cum abierit, tempus non erit amplius emendi*; quapropter toto vitæ vestræ die tam oportune negotiationi insudate; ac singulis momentis labora, ut cœlum jejuniis, elemosynis, aliisque bonis operibus vobis ematis. Huic negotiationi ita omnes vacare voluit S. Bernardus, ut ægre ferat, quod quis vel unicam horam inter vanas confabulationes perdat: *Licet fabulari, dicunt, donec hora prætereat. Oh, donec prætereat hora, quam tibi ad agendam penitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam, misericordia conditoris indulget*.

Donec transeat tempus, quo divinam propitiare debueras pietatem, properare ad Angelicam societatem, suspirare ad emissam hereditatem, cœcitare remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem. Quod si tam malum censeat mellifluus doctor vel unius horæ tempus confabulationibus insumere: quid dicemus de his, qui menses et annos, imo maximam vitæ partem inter vanitates et libidines, inter pocula et negotia sæcularia transigunt? Hi quidem insipientes, et pessimi sunt mercatores, qui brevissimo vite suæ tempore ad emendum cœlum non utuntur. Estote iis sapientiores, quantumque fas erit, tempus bene expendite; *ac perditum redimite.*

III PARS.

Tempus est reparandum.

Aurum et argentum si perdidit homo, poterit tantumdem invenire et reponere: si vero tempus amiserit, nequaquam illud invenire, vel acquirere poterit; neque aliud pro eo aliquando reficere aut resarcire; *quia volat irreparabile tempus.* Et ideo Summus Pontifex Clemens VIII dixisse fertur, nullius rei graviorem esse jacturam, quam temporis; quia *semel amissum recuperari non potest.* Vestis scissa resarciri potest; civitas solo æquata reœdificari potest; regis palatium incensum iterum instaurari potest, at tempus perditum reparari nequit; unde flens dicebat aliquis Poeta:

Damna fleo rerum; sed plus fleo damna dierum.

Rex poterit rebus succurrere, nemo diebus.

Flete, o vos omnes, quotquot multum temporis inaniter, et nequiter perdidistis; tempusque perditum omni modo vobis possibili reparate: *Caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus* (ad Eph. 5, 16). Verum est, quod quando tempus lapsum et perditum est, fieri nequit, ut quæ transierunt momenta redeant et recuperantur: et in hoc sensu tempus est irreparabile; sed perditum

reparatur tempus, cum jactura ejus flendo, poenitendo, ac totis conatibus virtuti, salutisque negotiis incumbendo, resarcitur: *Tempus quippe redimimus, quando anteaquam vitam, quam lascivendo perdidimus, flendo reparamus* (D. Gregorius, 15 mor. 28). Hic est modus, quo quilibet tempus redimere, et reparare debet. *Perdidisti tempus vanis et inutilibus rebus vacando; repara illud, cœli, salutisque negotiis sedulo incumbendo. Perdidisti tempus otiose vivendo? repara illud, strenue pietatis operibus insistendo: perdidisti tempus, vitii indulgendo, et nequiter vivendo? repara illud flendo et poenitendo: Tempus redimimus, quando anteaquam vitam, quam lascivendo perdidimus, flendo reparamus.*

Vano corporis ornatu, elaborata pulchritudinis cultui, iniquæ hominum conversationi, vanitati et luxui multum temporis insumperat Magdalena; at otiose, et nequiter perditum tempus, reparavit multis lacrymis, quibus sacros Christi Domini pedes lavit; unguentis pretiosis, quæ supra caput ejus respersit; ac dira poenitentia, quam ad mortem usque prorogavit. Adolescentiæ et juventutis tempus, quod vanæ eloquentiæ, et amoris profani exercitiis impenderat Augustinus, vitæ sanctitate ac ferventissimis amoris divini actibus postmodum reparavit. Scimus Mariam illam Ægyptiacam, quæ simul cum tempore suam aliorumque multorum animas fœdis libidinibus misere perdidit, gravi et diuturna poenitentia reparasse. Omnibus notum est magnum Aquitania Duce[m] S. Guillelmum temporis plurimum perdidisse, magnanque vitæ suæ partem schismate, homicidiis, adulteriis, aliisque infandis criminibus denigrasse; sed perditum tempus inaudita corporis afflictatione, ac portentosa poenitentia reparavit. Sic vos, o peccatores, perditum reparate tempus, ut ait S. Anselmus. *Tempus et antea vite peccata flendo, et poenitendo redimite.* In veteri Testamento lege divina statutum est, quod *qui venderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redimendi, donec unus impletur annus; si non redemerit et anni circulus fuerit evolutus, emptor possidebit eam, et posteri ejus in perpetuum* (Levit. 25). O homo, inquit Ori-

genes, quamdiu in statu gratiæ vivis, anima tua est domus Dei, et habitaculum Spiritus Sancti; quando autem a statu gratiæ ad mortale peccatum declinas, domum hanc, seu animam tuam diabolo vendis: habes tamen annum integrum, in quo eam redimere potes: hic annus est tempus vitæ tuæ, quæ ab Isaia dicitur *annus placabilis Domino*. Si hoc anno animam tuam non redimas, diabolus, qui est emptor, *possidebit eam in perpetuum*: quare si nequiter vivendo, ac male tempus insumendo, animam tuam dæmoni vendidisti; et animam, et tempus flendo et penitendo redime: *tempus, et anteaucte vitæ peccata flendo, et penitendo redimite*.

In tremendo iudicii die rationem reddituri sumus temporis, quod Deus ex mera bonitate sua ad operandam salutem nobis concessit; nullum est vitæ nostræ momentum, cuius tunc rationem reddere non teneamur: *Sicut non perit capillus de capite, sic non perit momentum de tempore, de quo non oporteat rationem reddere, quomodo sit expensum* (Hug. Card., in c. 24. Ecl.). O peccator, qui tantum temporis mundo, corpori, vanitati, et vitis dedisti; et vitis dedisti; quot dies, quot horas, quotve momenta male impendisti; et scito, de his omnibus te esse rationem redditurum: *omne tempus tibi impensum requiretur a te qualiter sit expensum*. Non requirit solum a te Deus, qualiter tempus orationis, recreationis, vel aliam aliquam vitæ tuæ particulam; sed quomodo *omne tempus tibi impensum* (S. Bern.), omniaque et singula vitæ tuæ momenta expenderit. Omnes annos, omnes dies, omniaque vitæ tuæ momenta in die iudicii adversum te Deus adducet; tuncque, si male egeris, et in statu peccati inveniaris: æternis suppliciis adjudicaberis: si autem bene, ad ineffabilia Paradisi gaudia æternum beandus vocaberis. Quare omnia et singula vitæ tuæ momenta bonis operibus, ac piis christianarum virtutum exercitiis impende. Quod si preteritum tempus te perdidisse, et male impendisse cognoscas, illud flendo et penitendo repara: *tempus, et anteaucte vitæ peccata flendo, et penitendo redimite*.

Refert S. Hieronymus, Titum Vespasiani filium, cum quadam

nocte sero recordaretur in cœna, se nihil boni eo die fecisse, dixisse amicis: amici, *hodie diem perdidisti*. Heu! quot dies, quot menses, quotque annos perleque nequiter perdunt? At cum in inferno erunt, gementes clamabunt: dies perdidimus, annos perdidimus, totum vitæ tempus perdidimus; et ideo animam, Paradisum, Deum et omnia perdidimus. Tunc vellent miseri ex diebus, vel horis in hoc mundo perditis aliquam revocare, et reparare; sed non poterunt: *Sane futurum est omnino, ut horam huiusce temporis queramus, desideremusque, nec eam habere, vel ullis precibus impetrare possimus* (S. Dorot. serm. 2). Age nunc, peccator, cum jam perditum tempus reparare possis, illud sollicite repara. Ne dicas, te perditum tempus reparare non posse sine tuo, rerumque tuarum detrimento; quia illud redimere debes etiam cum facultatum tuarum jactura, ut æternam beatitudinem assequaris: *Redimere tempus est, etiam detrimento temporalium commodorum, ad æterna querenda et capessenda, spatia temporis insumere* (S. Aug. in ps. 50, hom. 1). Veteranos satanæ milites, seu peccatores illos, qui in peccatis insenuerunt, docet Chrysologus modum faciem, quo tempus perditum reparare valeant, dicens; *vicamus Deo paululum, qui sæculo vicimus totum*. O peccator, qui totus mundo, corpori, voluptati vixisti, paululum temporis quod tibi superest, Dei obsequio impende. Quamvis certus esses, te mille, ac centum mille annis in hoc mundo victurum, totum hoc tempus Deo factori, et Redemptori tuo consecrare deberes: quanto magis paucos, qui tibi supersunt vitæ dies, ei offerre teneris? Vive ergo Deo paululum; da illi reliquos vitæ tuæ dies, qui pauci sunt: *Vicamus Deo paululum, qui sæculo vicimus totum* (Chrysol., ser. 12). Adolescentiam, juventutem, optimamque et maximam vitæ tuæ partem voluptati, tuis commodis, fluxis, caducis, et forte malis rebus impendisti: ut autem totum illud tempus, quod male expendisti aliquo modo redimas, petit tantum Deus, ut saltem ultimam et pejorem vitæ tuæ partem ei tribuas. Da illi hanc partem, et perditum tempus redimes: da illi hanc partem, et eum adversus te iratum placabis; da illi hanc partem, et æternam tibi beatitudinem dabit. Amen.